

УДК 378.013.43:316.7

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

Олена Зеліковська,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов математичних факультетів

Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ORCID ID 0000-0002-6559-9101

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

міжкультурна компетентність, міжкультурна комунікація, параметри національного стилю комунікації, особливості підготовки студентів ІТ спеціальностей

Реферат.

У статті актуалізується необхідність розв'язання проблеми формування міжкультурної компетентності (МКК) у майбутніх фахівців з напрямку підготовки «Комп'ютерні науки» у вищих закладах освіти. За результатами вивчення зарубіжного досвіду з метою виявлення та впровадження релевантних інновацій у систему підготовки фахівців зазначеного профілю з'ясовано, що дане питання є дійсно критичним для проектного менеджменту, де по завершенню навчального закладу працює більшість випускників з ІТ-спеціалізацією. Саме недостатня орієнтація в міжкультурному середовищі та дефіцит підґрунтя для усвідомлення власного культурного походження, тобто такої системи знань, яка дає можливість зрозуміти стратегії своєї та іншої комунікації, є однією з головних причин невдач міжнародних проектів. Аналіз зарубіжного практичного досвіду свідчить про необхідність інтеграції полікультурного компоненту в професійну підготовку ІТ-фахівців. Розкрито роль і значення таких навчальних дисциплін, як «Іноземна мова» і «Іноземна мова професійного спрямування» у формуванні міжкультурної компетентності.

Авторкою проаналізовано різні погляди вітчизняних і зарубіжних учених на структуру і зміст міжкультурної компетентності, методологічні підходи, механізми і технології її поетапного формування. Практична значущість дослідження полягає у виокремленні найбільш доцільних методів формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців з напрямку підготовки «Комп'ютерні науки» у вищих закладах освіти: текстового матеріалу для висвітлення ключових проблем МКК, smart-технологій для презентації результатів інтерактивного опитування студентів у вигляді графіків, відеоматеріалів з інтернету для супроводу інтерпретації міжкультурних розбіжностей іншомовної комунікативної поведінки у діловому середовищі з точки зору параметрів національних стилів комунікації.

Постановка проблеми. Ще в 1998 році С. Вилен зробив наголос на необхідності розуміння комунікативних процесів у команді професіоналів із представників різних країн та культур [15]. На сучасному етапі у галузі високих технологій це питання особливо загострене, оскільки саме на цю сферу покладається велика відповідальність за розвиток глобального прогресу та протидію кіберзлочинності. Співробітництво у цій галузі розвивається дуже стрімко завдяки можливостям дистанційної взаємодії. Доведено, що групи ІТ спеціалістів ефективні, коли вони складаються з представників різних наукових шкіл, що є необхідною передумовою технологічного прориву та інновацій. Вони виявляють глибше розуміння проблем та висувають нестандартні рішення [14]. Затребуваність вмінь співробітництва у групах з представниками різних культур чітко визначена у різних дослідженнях та звітах, замовлених провідними компаніями світу. Звіт під назвою Future Work Skills 2020, що узагальнює сучасні тенденції на ринку праці,

наголошує на тому, що для прийняття нестандартних рішень потрібно задіяти потенціал команди співробітників – представників різних культур [11]. Широко відомо, що в таких групах часто виникають міжкультурні непорозуміння, але за умови вмілого менеджменту та ефективної англомовної комунікації саме розбіжності створюють різницю потенціалів та сприяють прояву нестандартних підходів, креативному мисленню, що призводить до так званого ефекту синергії та забезпечує ефективність роботи. Віденський університет видав робочий документ «Стратегічне значення міжкультурної компетентності для керівників проектів у XXI столітті», в якому також наголошено, що в умовах глобалізації проектний менеджмент має як ніколи враховувати проблеми, що виникають внаслідок міжкультурної комунікації з представниками іноді кількох країн одночасно [13]. Але ті самі джерела загострюють питання ретельної підготовки до міжкультурної співпраці, що за їхнім

ствердженням має носити системне, науково-обґрунтоване та практично-доцільне спрямування й передувати безпосередній взаємодії.

Сучасні реалії такі, що більшість випускників напряму підготовки «Комп'ютерні науки» працюють саме у проектному менеджменті. Сформована на достатньому рівні міжкультурна компетентність є важливою основою професійної мобільності та успішної кар'єри. Для студентів ІТ-спеціальностей така можливість існує в межах дисципліни «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування». Але формування міжкультурної компетентності все ще має декларативний характер, і відсутність системного підходу до цього процесу у ВНЗ негативно позначається на конкурентоспроможності випускників, в т.ч. напряму комп'ютерних наук, на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень.

Компетентність як «здатність до діяльності» забезпечує готовність до постановки цілей і завдань; готовність до оцінки; готовність до дії; готовність до рефлексії та самоаналізу досягнутих результатів [2].

Компетентність дозволяє: вивчати (вміти вирішувати проблеми, самостійно займатися своїм навчанням, отримувати користь з досвіду, організовувати взаємозв'язок своїх знань і впорядковувати їх); шукати (отримувати і обробляти інформацію); думати (займати позицію в дискусії і формувати свою думку, оцінювати); братися за справу (включатися в проект; нести відповідальність; вміти організувати свою роботу; адаптуватися (вміння використовувати нові технології і комунікації, знаходити нове рішення) [4].

У нашому дослідженні слідом за К. Строгановою під міжкультурної компетентністю будемо розуміти здатність і готовність особистості до міжкультурного діалогу, що базуються на знаннях, уміннях і навичках, а також особистісних установках і стратегіях, за допомогою яких здійснюється успішний діалог з представниками іншомовної культури засобами вербального і невербального спілкування [8].

Вдосконалюючи вітчизняну систему професійної підготовки студентів ІТ-спеціальностей, вважаємо доцільним

звернення до зарубіжного досвіду з метою виявлення та впровадження релевантних інновацій у систему підготовки фахівців зазначеного профілю. Питання формування МКК загострилося за останні 10 років та є дійсно критичним для проектного менеджменту, де осідають більшість випускників з ІТ-спеціалізацією. За даними ООН кількість міжнародних компаній подвоїлось з 1990 року. Однією з головних причин невдач міжнародних проектів є недостатня орієнтація в міжкультурному середовищі та дефіцит системи знань, що дає можливість зрозуміти стратегії своєї та іншої комунікації. В термінах міжкультурної комунікації це розуміння до якої культури, наприклад, належите ви або ваш співрозмовник – колективістської або індивідуалістської. Компанії свідчать про те, що будуть включати CQ (Cultural Intelligence Quotient – така робоча аббревіатура МКК англійською мовою) як один з головних чинників відбору персоналу. До того ж вони збираються переосмислити програму тренінгів з МКК, зазначаючи, що базова підготовка, яка охоплює лише дозволи та заборони, притаманні певній культурі, в реальних умовах міжкультурного співробітництва не спрацьовує. На меті – розвиток міжкультурної чутливості (Intercultural Sensitivity), тобто опанування такого рівня МКК, що дійсно призведе до ефективної співпраці. На думку ІТ-фахівців, що базується на практичному досвіді міжнародної співпраці, у програму тренінгів для міжнародних команд, а також у програми підготовки студентів ІТ-профілю, треба інтегрувати полікультурний компонент.

Належну увагу цьому питанню приділив англійський учений М. Байрам [10], який виділив у структурному змісті МКК п'ять елементів: відносини, знання, вміння інтерпретації та співвіднесення, вміння відкриття і взаємодії, критичне усвідомлення культури. Для багатьох зарубіжних дослідників його модель міжкультурної компетентності донині слугує орієнтиром.

Вчені вітчизняні та близького зарубіжжя досліджували МКК згідно кількох напрямів: формування соціокультурної компетенції студентів (Р. Гришкова, І. Закірянова, О. Квасник); концепція діалогу культур у навчанні іноземним мовам

(В. Библер, А. Літвінов, Е. Пассов, О. Троїцька); основ міжкультурної та іншомовної комунікації (Е. Верещагін, Г. Єлізарова, Е. Шубин); формування міжкультурної компетенції (І. Зимня, О. Сніговська); міжкультурна комунікативна компетенція студентів в процесі професійної підготовки (І. Бахов, О. Кричківська, А. Приходько).

Численні дослідження підтверджують, що МКК успішно формують завдяки спеціальним програмам підготовки до міжкультурної комунікації [9], відповідним тренінгам [7], міжнародним студентським проектам із зазначеної тематики, шляхом організації позакласної роботи лінгвістичних центрів підготовки до міжнародного студентського обміну [5]. Але питання чим наповнювати зміст МКК в межах дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів ІТ-спеціальностей, щоб сформована компетентність випускників відповідала вимогам ринку праці, залишається відкритим.

Метою статті є виявлення особливостей формування МКК на сучасному етапі підготовки студентів напряму «Комп'ютерні науки» та обґрунтувати нові підходи до зазначеного процесу.

Виклад основного матеріалу. Головними ознаками міжкультурної компетентності за теоретичними узагальненнями вчених є: відкритість до пізнання чужої культури і сприйняття психологічних, соціальних та інших міжкультурних відмінностей; психологічне налаштування на кооперацію з представниками іншої культури; вміння розмежовувати колективне і індивідуальне в комунікативній поведінці представників інших культур; здатність долати соціальні, етнічні та культурні стереотипи; володіння набором комунікативних засобів і правильний їх вибір залежно від ситуації спілкування; дотримання етикетних норм у процесі комунікації [6]. Тому з урахуванням комплексності процесу формування нас цікавить зміст формування МКК у студентів ІТ спеціальностей.

О. Садохін визначає в складі міжкультурної компетенції три групи елементів – афективні, когнітивні і процесуальні. До першого компоненту він відносить: емпатію, толерантність

(утворюють психологічний базис для ефективної міжкультурної взаємодії); до *когнітивного* компоненту -культурно-специфічні знання, які слугують основою для адекватного тлумачення комунікативної поведінки представників іншої культури як базис для запобігання нерозумінню і підстава для зміни власної комунікативної поведінки в інтерактивному процесі. *Процесуальний* компонент включає стратегії, що конкретно застосовуються в ситуаціях міжкультурних контактів. Розрізняють: 1) стратегії, спрямовані на успішне протікання такої взаємодії, спонукання до комунікації, пошук спільних культурних елементів, готовність до розуміння і виявлення сигналів нерозуміння, використання досвіду колишніх контактів та ін.; 2) стратегії, спрямовані на поповнення знань про культурну своєрідність партнера [6]. Але розуміння, чим наповнювати та як формувати кожний з компонентів така структура для нашого дослідження не прояснює.

Формування іншомовної МКК передбачає дотримання певної послідовності накопиченні міжкультурних знань. Спираючись на професійні знання студента, його власний життєвий досвід, рівень володіння іноземною мовою, викладач, здійснюючи методичний супровід, веде студента до поступового розширення його іншомовної МКК. При цьому слід враховувати, що всі види іншомовної діяльності на заняттях повинні бути вмотивованими, доречними, мати практичну фахову спрямованість та прагматичну цінність.

Такий механізм описаний у дисертації автора статті та містить в собі наступні етапи: активізація вже відомого лексичного матеріалу з теми паралельно з відтворенням фахових знань з профільної дисципліни; введення нових міжкультурних знань з опорою на порівняння власної комунікативної поведінки з комунікативною поведінкою вихідців з інших культур; наповнення нових понять зрозумілим змістом через наведення прикладів з професійної діяльності за обранням студентами фахом; закріплення нових понять шляхом вживання в аналогічних ситуаціях; свідоме вживання засвоєного поняття в спонтанному мовленні в нестандартних ситуаціях з опорою на фахові знання та одночасне формування позитивного

ставлення до вивчення іноземної мови та толерантності до представників інших культур [11, с. 174].

Варто зазначити, що інтенсивність педагогічного супроводу формування МКК зменшується поступово, в міру того, як вміння студентів стають сталими навичками, у них формується власне бачення проблеми та шляхи її подолання. Така педагогічна технологія під назвою *scaffolding*, виявилася доречною при формуванні МКК [12]. Головна стратегія на першому етапі підібрати такі матеріали, які висвітлюють головну проблему. Наприклад, в нашому експерименті – останні статті ВВС про комунікативні невдачі у міжкультурній комунікації, викликані неспроможністю команди ІТ експертів виконати складну професійну задачу, які одночасно загострюють питання про МКК. Матеріал активізує пізнавальну діяльність студентів та їх мотивацію до опанування МКК.

Далі стратегія викладача полягає в тому, щоб інтегрувати у курс «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування» знання про параметри (як кількісні, так і якісні) для опису національних стилів комунікації, що є історично складеним, детермінованим культурою і закріпленим традицією типом комунікативної поведінки народу, який проявляє себе у виборі та наданні переваг певним стратегіям і засобам комунікації що використовуються у процесі міжособистісної взаємодії [3]. У своїй дисертації спираючись на зарубіжний та вітчизняний досвід Т. Ларіна узагальнила параметри національних стилів комунікації, які поділяються на: *соціокультурні* (дистантність/контактність, орієнтованість на статус/орієнтованість на особистість, симетричність/асиметричність стосунків, та ін.); *аксіологічні* (пріоритетні цінності даної культури, що впливають на процес комунікації: особиста автономія та інтимність, повага до статусу або рівність, правда, щирість або збереження обличчя, молодість або старість, тощо); *соціолінгвістичні* (суб'єктно-об'єктна орієнтованість комунікантів, ступінь припустимості прямого комунікативного впливу, пряmlinійність або непряmlinійність, ступінь формальності/неформальності,

демократичності у спілкуванні та ін.); *психолінгвістичні* (емоційна стриманість/емоційна відкритість, спрямованість та функціональна значимість емоцій, ступінь мовної експресивності); *лінгвістичні* (наявність, вибір і надання переваги тим чи іншим мовним засобам, особливості синтаксичної організації висловлення, ступінь їх ритуалізованості, у тому числі – кількісні характеристики, як-то: довжина окремого висловлення, кількість реплік, вживаних у різних комунікативних ситуаціях, лаконічність/багатослів'я, тощо); *паравербальні* (темп мовлення, гучність, тональність, допустимість і довжина пауз, допустимість і роль мовчання, тощо); *невербальні* [3, с. 8-9].

Практика зазначеного підходу на протязі останніх 12 років підтверджує дієвість такого підходу. Усвідомлення кожного з параметрів відбувається завдяки ретельно підбраного викладачем матеріалу та поясненнями, що висвітлює той чи інший параметр іншомовної комунікативної поведінки. Адже сучасні посібники з іноземної мови такого коментаря не містять. В кращому випадку надаються тексти крайнознавчого характеру, або про те, що варто та чого не можна робити у англомовній культурі. Майбутнім ІТ-фахівцям бракує бачення особливостей комунікативної поведінки не тільки носіїв англійської мови, але й вихідців із Близького та Далекого Сходу, Латинської Америки, країн Євросоюзу, Африки. Безумовно для ефективної взаємодії між викладачем та студентом саме викладач повинен мати відповідну МКК.

Алгоритм поетапного формування МКК, що передбачає інтерпретацію іншомовної комунікативної поведінки та задіює професійну сферу комунікації сприяє забезпеченню стійкого інтересу студентів до зазначеного процесу, усвідомленню причин комунікативних невдач у майбутній професійній діяльності, формує толерантне ставлення до полікультурного оточення. Щодо форм і методів, окрім традиційних практичних занять, важлива роль належить самостійній та індивідуальній роботі, підготовці до міжнародних студентських обмінів.

Студенти ІТ-спеціальностей володіють інформаційною та аналітичною компетентність на достатньо рівні, адже на них суттєво вплинув розвиток мережевої комунікації таких, як служба коротких повідомлень, засоби миттєвих повідомлень та інших нових медіа-ресурсів (месенджер Telegram, відеохостинг YouTube, соціальні мереж Livejournal, MySpace, Facebook, Twitter тощо). Вони є представниками так званого покоління Y, однією з характерних рис якого є багатозадачність у використанні засобів сучасних комунікацій. Отже, у навчальному процесі викладач повинен мати цілий репертуар засобів сучасної комунікації, smart-технологій для організації навчального процесу. Тому для формування МКК доцільно проводити короткі опитування з попередньою підготовкою питань, що здатні підвищити інтерес до аспекту, що вивчається, задіювати smart-технології, щоб представляти результати інтерактивного опитування студентів у вигляді графіків, супроводжувати інтерпретацію міжкультурних розбіжностей іншомовної комунікативної поведінки у діловому середовищі відеоматеріалами з YouTube. Такі матеріали та технології у супроводі коментарів викладача є суттєвим підґрунтям для поступового розуміння

національних стилів комунікації та опанування необхідними стратегіями для успішної співпраці з представниками інших культур.

Висновок. Оскільки у професійній діяльності майбутнім ІТ-фахівцям доведеться співпрацювати іноземною мовою з представниками майже всіх континентів, то умови міжкультурної взаємодії можуть з часом змінюватися. В умовах глобалізації, міжнародної співпраці, розвитку дистанційного співробітництва дуже важливо оновлювати свої навички [1]. Отже, формування міжкультурної компетентності – проблема комплексна, вона потребує нових підходів до її розв'язання, систематизації, теоретичного узагальнення, осмислення та втілення передового досвіду. А використання сучасних педагогічних технологій в поєднанні з інформаційно-комунікативними технологіями забезпечує системність, наступність, варіативність і гнучкість педагогічного супроводу зазначеного процесу. Міжкультурна компетенція передбачає не тільки вміння студентів аналізувати міжкультурні непорозуміння у професійному середовищі, а й досвід створювати їх моде.

Література

1. Зеліковська О.О. Формування міжкультурної компетенції студентів вищих економічних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Зеліковська Олена Олександрівна – Хмельницький, 2010. – 245 с.
2. Зникина Л. С. Професійно-комунікативная компетенция как фактор повышения качества образования менеджеров: дис. ... д-ра пед. наук / Л. С. Зникина. – Кемерово, 2004. – 406 с.
3. Ларина Т. В. Этностилистика в ее коммуникативном аспекте / Т. В. Ларина // Известия РАН. – 2007. – Т. 66, № 3.– С. 3-17. – Серия литературы и языка.
4. Мамонтова Н. Ю. Формирование коммуникативной межкультурной компетентности студентов вуза / Н.Ю. Мамонтова // Вестник Кемеровского государственного университета. – № 4 (4). – 2012. – С. 270-275.
5. Раздобарова М. Н. Межкультурная коммуникативная компетенция студентов в условиях модернизации профессионального образования / М.Н. Раздобарова // Известия Саратовского университета. – № 8(2). – 2008. – С. 121-123. – Серия Философия. Психология. Педагогика.
6. Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования / А.П. Садохин // Журнал социологии и социальной антропологии. – Т. X. – 2007. – № 1. – С. 125-129.
7. Самохина Т.С. Эффективное деловое общение в контексте разных культур и обстоятельств: Учебное пособие по профессиональной межкультурной коммуникации / Т.С. Самохина. – М. : Р-Валент, 2005. – 215 с.
8. Строганова К. Е. Структура межкультурной компетенции и место в ней невербального компонента/ К. Е. Строганова // Сборник работ 74-й научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета, 15-24 мая 2017, Минск. В 3 ч. Ч. 3 / БГУ, Гл. управление науки; отв. за выпуск С. Г. Берлинская. – Минск : БГУ, 2017. – С. 306-310.
9. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М. : Слово, 2000. – 624 с.

10. Byram Michael Assessing Intercultural Competence in Language Teaching/ Michael Byram // Sprogforum. – №18. – Vol. 6. – P. 8-13.
11. Clementini Massimo Future Work Skills 2020. IFTF, 2011. Access at URL: <http://www.iftf.org/futureworkskills/>
12. Meyer O. Towards Quality CLIL: successful planning and teaching strategies // Pulso: Revista de Educación (Madrid, Alcalá de Henares). – 2010. – Т. 33. – С. 11-29.
13. The Strategic Importance of Intercultural Competency for Project Managers in the 21st Century // Working Paper Series. – University of Applied Sciences of Vienna, 2013. – No.79.
14. Watson, W.E., Kumar, K. and Michaelson, L.K. (1993) 'Cultural Diversity's Impact on Interaction Process and Performance: Comparing Homogeneous and Diverse Task Groups', Academy of Management Journal 36: 590-602.
15. Wheelan S.A. Development Assessment Tools for Cross-cultural Research / S.A. Wheelan, G. Buzalo, E. Tsumura // Small Group Research. – 1998. – No 29(3). – P. 359-370.

Реферат

Формирования межкультурной компетентности студентов ІТ-спеціальностей: современный подход

Елена Зеліковська,

кандидат педагогической наук,

доцент кафедры иностранных языков математических факультетов

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

КЛЮЧОВЫЕ СЛОВА:

межкультурная компетентность, межкультурная коммуникация, параметры национального стиля коммуникации, особенности подготовки студентов ІТ-спеціальностей

В статье актуализируется необходимость решения проблемы формирования межкультурной компетентности у будущих специалистов по направлению «Компьютерные науки» в высших учебных заведениях. По результатам изучения зарубежного опыта с целью выявления и внедрения релевантных инноваций в систему подготовки специалистов указанного профиля выяснено, что данный вопрос действительно очень актуален для проектного менеджмента, где по завершению вуза работает большинство выпускников по ІТ-специализациям. Именно недостаточная ориентация в межкультурной среде и дефицит основы для осознания собственного культурного происхождения, то есть такой системы знаний, которая дает возможность понять стратегии своей и другой коммуникации, является одной из главных причин неудач международных проектов. Анализ зарубежного практического опыта свидетельствует о необходимости интеграции поликультурного компонента в профессиональную подготовку ІТ специалистов. Раскрыта роль и значение таких учебных дисциплин, как «Иностранный язык» и «Иностранный язык профессионального направления» в формировании межкультурной компетентности.

Автором проанализированы различные взгляды отечественных и зарубежных ученых на структуру и содержание межкультурной компетентности, методологические подходы, механизмы и технологии ее поэтапного формирования. Практическая значимость исследования заключается в выделении наиболее целесообразных методов формирования межкультурной компетентности у будущих специалистов по направлению подготовки «Компьютерные науки» в высших учебных заведениях: текстового материала для освещения ключевых проблем МКК, smart-технологий для презентации результатов интерактивного опроса студентов в виде графиков, видеоматериалов из интернета для сопровождения интерпретации межкультурных разногласий иноязычного коммуникативного поведения в деловой среде с точки зрения параметров национальных стилей коммуникации.

Abstract

Forming intercultural competence in students of IT-specialties: contemporary approach

Olena Zelikovska,

PhD in Pedagogical Sciences,

Associate Professor

Department of Foreign Languages for Mathematical Faculties

Taras Shevchenko National University of Kyiv

KEY WORDS:

intercultural competence, cross-cultural

The article emphasizes the necessity of solving the problem of developing intercultural competence in future specialists in the field of Computer Sciences in higher educational institutions. According to the results of foreign experience observations that in order to identify and implement relevant innovations in the IT students' training it was found that this issue is critically important for project management, where most graduates with IT specialization work. These findings are important

communication, parameters of the national style of communication, peculiarities of IT students' training

to identify and implement relevant innovations in the IT students' training. It is precisely the lack of orientation in the intercultural environment and the lack of grounds for awareness of its own cultural background, that is such a system of knowledge that makes it possible to understand their own strategies of communication and that of their communication partner that results in major failures of international IT projects. The analysis of foreign best practices shows the need to integrate a multicultural component into the professional training of IT specialists. The role and significance of such educational disciplines as "English" and "English for Specific Purposes" in the development of intercultural competence has been revealed. The author analyzes different views of internal and foreign scientists on the structure and content of intercultural competence, methodological approaches, mechanisms and technologies of its phased formation. The practical significance of the study is to highlight the most appropriate methods of building intercultural competencies for students majoring in Computer Sciences in higher education institutions: mining text materials to highlight key issues of the intercultural competence, smart technologies for presenting the results of interactive student surveys in the form of charts, video materials from the Internet to accompany the interpretation of the intercultural differences of foreign communication behavior in the business environment in terms of national styles of communication parameters.

References

1. Zelikovska O.O. Formuvannya mizhkulturnoi kompetentsii studentiv vyshchych ekonomichnykh navchalnykh zakladiv: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Zelikovska Olena Oleksandrivna – Khmelnytskyi, 2010. – 245 s.
1. Znikina L. S. Professionalno-kommunikativnaya kompetentsiya kak faktor povysheniya kachestva obrazovaniya menedzherov: dis... d-ra ped. nauk / L. S. Znikina. – Kemerovo, 2004. – 406 s.
2. Larina T. V. Etnostilistika v ee kommunikativnom aspekte / T. V. Larina // Izvestiya RAN. – 2007. – T. 66, № 3.– S. 3-17. – Seriya literatury i yazyika.
3. Mamontova N. Yu. Formirovanie kommunikativnoy mezhkulturnoy kompetentnosti studentov vuza / N.Yu. Mamontova // Vestnik Kemerovskogo gosudarstvennogo universiteta. – № 4 (4). – 2012. – S. 270-275.
4. Razdobarova M. N. Mezhkulturnaya kommunikativnaya kompetentsiya studentov v usloviyah modernizatsii professionalnogo obrazovaniya / M.N. Razdobarova // Izvestiya Saratovskogo universiteta. – № 8 (2). – 2008. – S. 121-123. – (Seriya Filosofiya. Psihologiya. Pedagogika).
5. Sadohin A. P. Mezhkulturnaya kompetentnost: ponyatie, struktura, puti formirovaniya / A.P. Sadohin // Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii. – T. X. – 2007. – № 1. – S. 125-129.
6. Samohina T.S. Effektivnoe delovoe obschenie v kontekste raznykh kultur i obshchestv: Uchebnoe posobie po professionalnoy mezhkulturnoy kommunikatsii / T.S. Samohina. – M. : R-Valent, 2005. – 215 s.
7. Stroganova K. E. Struktura mezhkulturnoy kompetentsii i mesto v ney neverbalnogo komponenta/ K.E. Stroganova // Sbornik rabot 74-y nauchnoy konferentsii studentov i aspirantov Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta, 15-24 maya 2017, Minsk. V 3 ch. Ch.3 / BGU, Gl. upravlenie nauki; otv. za vyipusk S. G. Berlinskaya. – Minsk : BGU, 2017. – S 306-310.
8. Ter-Minasova S. G. Yazyik i mezhkulturnaya kommunikatsiya. – M. : Slovo, 2000. – 624 s.

УДК 378:502/504-052]:005.336.2:001.8

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ

Сергій Кравченко,

аспірант кафедри педагогіки та суспільних наук

Полтавського університету економіки та торгівлі

**КЛЮЧОВІ
СЛОВА:**

критерії,
показники,

Реферат

Домінуючим запитом суспільства стала підготовка кваліфікованих конкурентоздатних компетентних фахівців екологічного напрямку. Майбутні екологи повинні творчо мислити, самостійно висувати та реалізовувати варіанти рішень окремих екологічних проектів, бути дослідниками. Визначальною ознакою їхньої освітньої підготовки є формування дослідницької компетентності. Дана проблема є актуальною та узгоджується з основними положеннями